

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Statuta prouincialia et synodalia ecclesie Colonie[n]sis (Köln)

Colonie, 29. IX. 1492

Statuta Nicolai cuse

urn:nbn:de:hbz:466:1-30901

Statuta Nicolai cuse

hec erit Jurabunt ratis sacris euāgelij solutionē et contributionē hūmōi subuentionis de qua questio est exorta. viderūt et audierunt suis tēpib⁹ quotiens subuēctio et decima cōcessa facta fuerit. sic taliter et nō aliter put ipi asserūt et dicunt. factaz fuisse ab antiquo. et ita solutionē et cōtributionē factā fuisse a suis prelatīs et vītatuz fuisse hacten⁹ incōcisse. Itē q̄ in ecclesijs in quibus sunt simul canonici et canonicē stat⁹ ordinis cuiuscūq; ab ipis dimissim decime vel subsidia nō petant. sed simul vna solutione cōsuetā et quātitate cōcessa trā sībunt absolui. Itē q̄ in solutione seu prestatione decimarū seu subsidij prestā di p totā westphaliā. et p pres inferiorē ab opido nro Münster deorsuz mariculus seu niger thureū vnus pro vno denario cōputetur. Itē q̄ pauperē ecclesiarū monasteriorū conuentū rectorum ecclesiarū prochialuz capellaruz et aliorum quorūcūq; excusationes legitime sup impotentia soluēdi prestā de ab officiali nro Colōn seu alio a nobis ad hoc cōmissario deputando recipiantur expedire. Itē q̄ quorūcūq; de decimis seu subsidijs in preterito datis vel dandis in futurū. solutio facta in registris receptorū inuenitur vel inuenitur aut que p lras vel alias legitime put officiali nro Colōn videbit probari poterit pro soluto sine psonaruz vel ecclesiaruz vltiori veratione teneri debent et haberi. Item q̄ interdicta ecclesiastica auctoritate statutorū ecclesie Colōniē occasione forefacti cuiuscūq; obseruata vel obseruāda in quo forefacto cū expertum fuerit et inuentū q̄ rector ecclesie vel prochianoz cōmunitas culpā vltimā nō habuerint. gratis relaxentur et benigne. Itē q̄ interdicta similia rite et legitime lata obseruata ferenda et obseruāda. sine expressa volūtate et consensu pris seu lesi nullatenus relaxentur. In quoruz testimonij et robur pntes

lras nostri sigilli appēssione dedimus cōmunitas. Datum Colōniē Anno domini. M. ccc. lxxij. ipso die beati michaelis archangeli. Nos vero hūmōi pūilegijs p nos visis et inspectis. ac p fideles cōmissarios nros a nobis ad hoc specialiter deputatos diligenter examinatis. Quia omnia et singula in eis contenta iusta et rationabilia fuisse et esse cōperimus. Idcirco supplicationi predicte beniuole annueū de consilio ac cōsensu capli nostri Colōn memorata pūilegia in omnibus et singulis eorum tenorib⁹ et punctis tenore pntium inuouamus approbamus ratificamus et auctoritate nostra ordinaria cōfirmamus. easdemq; sub premisis suis tenorib⁹ et cō nouo cōcedimus. In quorum omnium robur et testimonium sigilluz nrm manus pntib⁹ durimus apponendum. Datum Colōniē Anno dñi. M. cccc. xvij. die. xix. mensis Februarij.

Statutum prouinciale le dñi Nicolai de Cusa cardinalis et legati de latere p alemāniā.

Theodericus dei gra sancte Colōn ecclesie archiepo. sacri romani imperij p Italiam archicācellarius. westphalie et angarie dux. apostolice sedis legatus. R. Reuerendo in chō patri dño Johāni epō Leodiēsi salutē in dño. Quia reuerendissimus in christo pater ac dñs dñs Nicolaus titulo sancti petri ad vincula sacrosancte rhomane ecclesie presbyter Cardinalis ac p alemāniā aplice sedis legat⁹ in pūinciali concilio Colōn p suā pūitatem reuerēdissimā. ac nos iudicio ac consensu pro reformatione ecclesiastici stat⁹ nōnullas ordinationes et statuta cōdiderit. statuerit et ordinauerit q̄ru et q̄ omnium tenores de verbo ad verbū sequuntur et sunt tales.

Nicolaus miseratione diuina titulo sancti Petri ad vincula sacrosancte rhomane ecclesie presbyter Cardinalis p alemāniā et nōnnulla alia regna ac prouincias apostolice sedis legatus ad pperuam rei memoriam aspirate diuine pietatis influxu. vigor aplici spūs q̄ teste Iheronimo petri cathedra nō deserit. se nūc ad pascendum dñicuz gregez diligēter cōuertēs. actū est. De sanctissimus dñs n̄r dñs Nicolaus papa quintus oculos ad hāc magnā puinciā Colōn. attollens. nos licz oīm sacri collegij cardinaliū minimū trāsmissit vt videamus qualiter vos ffres et filij sui dilecti in via domini pficiatis. hinc deo gratias agamus qui vos ad diuina mysteria sollicitādū collegit vt multis cōsilijs cuncta in melius dirigant. Et quoniā nūc adestis. vos reuerēdōmine. Theob. archieps Colōn cū venerabili capitulo. ac v̄rozū puincialiū vices agētibz venerabilibusq̄ abbatibus. ppositis. decanis. canonicis. alijsq̄ religiosis et deuotis doctisq̄ sacerdotibus et mḡris nūcro copioso. temp̄ adesse credimus vt nūc deliberatione cōi p plures dies digesta factoz fructuosa definitio subsequat. q̄ vt clarior fiat. premitēdū arbitramur nos nō velle. p ea que statuemus apostolicis aut legatorū eius aut nostris antea factis ordinacionibus in aliquo detrahere. neq̄ etiā puincialiū aut synodaliū dioceſis statutis laudabilibusq̄ cōsuetudinibus quibuscunq̄ que p n̄ra statz p̄mulgāda decreta nō corriguntur. aut limitant derogare nec etiā auct̄i apostolice sedis aut eius legati. nec metropolitani. aut suoz copoz cōprouincialiū. nec iuribus libertatibus p̄uilegijs ac exemptionibus p̄iudiciū fieri quouis mō. Sed potius ius cuiuslibz quale habere dinoscitur. saluū esse volumus. ad aliquale at̄ ecclesiastici status reformationē quousq̄ deus maiorī obseruatiē cōmodius sp̄s cōcesserit

Nos Nicolaus cardinalis legatus. et sup̄dictus huic sacro prouinciali concilio auctoritate sanctissimi domini. N. pape presidentes de exp̄sso reuerendissimi in chusto p̄ns ac domini nostri dñi Theoderici archiepi prescripti nobis concedēti. ac sui venēabilis capituli omniumq̄ cōprouincialium vniuersaq̄ synodo concorditer approbante statum et ordinamus vt sequit.

In primis q̄ de cetero de triennio in triennium seruetur concilium prouinciale in sancta ciuitate Coloniē ad statz post octauas dominice resurrectionis in forma et sub penis iuris cōmunita cum letanijs et solēnitatibus nunc adhibitis. seu alias congruentibus. videlz q̄ dicatur missa. legantur letanie. et fiet sermo exhortationis.

Item q̄ singulis ānis in diocesis suffraganeoz cōprouincialiū seruentur concilia ep̄alia seu synodalia p ipos suffraganeos seu illos ad quos de antiqua cōsuetudine spectat. in quibus corrigenda corrigantur iuxta canonū et statutorum continentiam.

Insup laudamus et legi mandamus in synodis diocesanorum libellum sancti Thome de aquino. de articulis fidei et sacramentis ecclesie. q̄ p̄ceptiatur curatis vt partem que est de sacramentis habeāt et studeāt diligenter.

Item volumus et mandamus q̄ statuta prouincialia bone memorie Engelberti seu Henrici archieporum Colōn cum additionibus aliorum subsequētū tam rhomanorum q̄ cōprouincialium pontificū circa tuitionē ecclesiastice libertatis et nō alias innoventur duplicentur crebrius et districte seruentur.

N ij.

Statuta Nicolai cuse.

Item q̄ iudei infra decem menses et ab eo tempore in antea p̄ totam prouin-
tiam Coloni deferant signum videlz cir-
culum de filis croceis in veste extrinse-
ca ante pectoralia et hoc quo ad mascu-
los. Quz femine deferat duas rigas bla-
uij coloris in pepulis earundem ad in-
star iudeorum in vrbē rhomana. Et q̄d
nihilomin⁹ seruetur decretalis. post mi-
serabilez. extra de vsuris. ad que omni-
no cōpellantur. tam p̄ ecclesiasticā q̄ se-
cularē potestatem.

Item circa ingressum ad beneficia et
ordines. ac p̄mutationem beneficiorum
atq; residētijs curatorum. Statuimus
iura et statuta prouincialia et episcopa-
lia obseruari ac in proxima visitatione
quam fieri mandamus corrigenda absq;
dissimulatione corrigi et emendari.

Insup ad reformationē moris eccle-
siastici status ordinamus ⁊ statuimus
q̄ presbyteri. diaconi. subdiaconi. et alij
in minoribus ordinibus cōstituti. de ce-
tero tonsuram deferant clericalem. atq;
crines longos. ⁊ sic rōsos q̄ auribus pa-
tentibus incedant. Ita q̄ status et gra-
dus cuiuslibz eorundem discerni cōmo-
de possint et valeant. Et q̄ vestes defe-
rant cōpetenter longas. decentes et ho-
nestas in lateribus clausas. iuxta morē
et consuetudinem diocessū seu locorum

Item vt singuli diocesani prouideāt
in suis diocessibus ne de cetero domini-
cis et festiuis diebus ad honorem dei in-
dictis mercatum rerum vendibilium q̄
ad vsū quotidiani victus necessarie

nō existunt. quōlibz fiet. nisi in casibus
permisissis a iure. Et presertim iuxta de-
terminationem sancti Thome de aquino
supradicti.

Item ab usum questionariōrū qui quo-
tidie exerceat reprimendo. Mandamus
⁊ precipimus ne de cetero admittantur
nisi iuxta formaz iuris cōmunis et teno-
rem statutorum synodalium diocessum
predictarum.

Item prohibemus ne de cetero au-
thoritate quacūq; erigantur. admittan-
tur vel confirmentur alique noue con-
gregationes viroꝝ aut mulierum. et
tam in cōmuni vita viuere aspirantes
nisi aliquam regulam per sedem aposto-
licam approbatam expresse profiteantur
seu acceptent. Mandamus preterea ta-
libus congregationibus tam forsan ex-
istentibus. nisi sic qualificatis omnem
fauorem subtrahi. nec easdem aliquo p̄-
uilegio vel indulto de cetero cōmuni-
debere auferri nihilominus congrega-
tionibus qualificatis supradictis fauorē
et auxilium.

Item statuimus ne de cetero quacū-
q; auctoritate admittant alique noue
fraternitates. ex quibus verisimiliter
detrahi possit religioni et iuribus ec-
clesiarum. q̄q; nulle indulgētie talibus
concedantur.

Item statuimus q̄ quicūq; cleri-
cus beneficiatus vel in sacris ordini-

Statuta Nicolai cuse. lxxv.

bus constitutus qui post huiusmodi cō
stitutionis noticiam quam habere pre
sumatur per duos menses a tempore
publicationis que inferius fieri manda
tur fuerit publicus concubinarium in
crimine huiusmodi perseverando a per
ceptione fructuum beneficiorum suorum
trium mensium spatio sit ipso facto sus
pensus. Quos suus superior ad quem
id alias immediate spectat. ad fabricam
vel aliam evidentem ecclesiarum utilit
tatem ex quibus hi fructus percipiun
tur convertat. Quod si superior ad quem
id spectat viderit concubinarium illuz
mori predictæ suspensū fructuum non res
trahi. Tunc anteq̄ ad ulteriores iuris
penas eidem infligendas procedatur.
eundem tamen publicum concubinaris
um canonicè moneat et aures q̄ nisi in
fra terminum tunc sibi prefigendū ces
set ad dictas penas se processurum. Et
nihilominus hi publici concubinarij
post huiusmodi suspensionē ac monitio
nem et processuz vsq̄ quo cum ipsis per
suos superiores post iparum concubina
rum. &c. ut habetur in alio latere. &c.

¶ Arte. hic nihil deficit.
¶ A ij.

Statuta Nicolai cuse.

post ipsarum concubinarum dimissionem manifestamque vite emendationem fuerit dispensatum ad suspensionem noui tituli quocumque beneficii aut officii. honoris seu dignitatis ecclesiasticorum sint inhabiles. Quod si post dispensationem reciduo vomitu ad huiusmodi concubinarum redierint. sine spe alicuius dispensationis ad predicta prorsus inhabiles existant. quod si hi ad quos talium correctio pertinet. ipsos ut predictum est punire neglexerint. eorum superiores tam in ipsos de neglectu quam in illos pro concubinarum modis omnibus digna punitione aduertentur. publici autem intelligendi sunt non solum hi quorum concubinatus per sententiam aut confessionem in iure facta seu per rei evidentiam que nulla posset tergiversatione celari notorius est. sed qui mulierem de incontinentia suspectam et infamam tenent. ac per superiorem suam ammonitus ipsorum cum effectu non dimittit. clerici vero in sacris non beneficiati ubi beneficiati caderent in suspensione fructuum cadent similiter in suspensione ab ingressu ecclesie et contra eos procedatur ad grauiores penas etiam multas

*publici sunt
benamij qui
intelligendi
sunt*

Item statumur quod nullus officialis seu iudex in aliquo loco interdictum ecclesiasticum ponat simpliciter vel ad tempus pro peccuniarum debito iuxta constitutionem Bonifatij pape octauum que incipit. puidetur. nisi pro debito ecclesie vel beneficio ecclesiastico. Similiter nisi in rescripto apostolico aliud expresse contineat. In quo siquidem interdictum ecclesiasticum et cessu a diuinis volumus ius commune atque statuta tam prouincialia quam synodalia seruari. Nolumus tamen per hoc secludere quin si iudices seculares aut domini temporales in subsidium fuerint requisiti. ad compellendum excommunicatos redire ad gremium sancte matris ecclesie. et propter eorum inobedientiam fuerint excommunicati. in qua excommunicationis sententia si per annum rebelliter inordinerint quod tunc aduersus ipsos iudices seu dominos tales procedi possit ad interdictum ecclesiasticum et

*pro debito
benamij vel pro
beneficio ecclesiastico
10 licet per
interdictum ecclesiasticum
sunt*

cessationem a diuinis.

Item pro reformatione monasteriorum et religiosarum personarum statumur atque districtius precipimus quod desuper ordinarij diligenter inuigilent. ipsosque religiosos utriusque sexus iuxta tenorem iuris communis et statutorum synodaliu suorum ad obseruationem vite regularis constringant.

Item attendentes apostolicam sedem scribis mendicantibus privilegia in edificationem ecclesie concessisse. et ob hoc in eadem. Dudum. etc. Fratres preteritos episcopo et per eum ad audientiam confessionis admittendos vult esse idoneos et probate vite. Et quia episcopi ad quos voto solemniter spectat curam gregis eorum habere admonitos esse conuenit ne admittant alios quam ut clementer illa habeat qualificatos. Ita quod eis constet per factam evidentiam aut testimonio bonorum hominum eos dignos esse. quibus si ubi creditas animas absoluendi claves committant. hinc ad finem ut fratres ipsi religionis sue obseruationem cuius adaugeat seu acceptent. intentionis nostre existit quod quilibet episcopus suffraganeis fratribus ordinis mendicantium cum omni charitate regulariter obseruationem persuadeat. offerendo ad omnem gratiam et beniuolentiam cum comminatione quod nisi infra competentem tempus eis per quoslibet episcopum presigendus per factam evidentiam regularem vitam secundum professionem ipsorum seruare inceperint et continuauerint. quod tunc post lapsum terminum constitutos inidoneos minus probate vite. ad audientiam confessionum. predicationum. et petitionum. ac alios actus legitimos non admittant. episcopi etiam non partiantur fratres in terminis longiores moras trahere. sed operam dent ut petitione predicta ad suos conuentus redeant. nisi eos in audiendis confessionibus et predicantibus verbi dei diutius morari in aliquo loco iudicauerit.

Statuta Nicolai cuse. lxxvi.

CItem statuimus et ordinamus q̄ vi-
sitationes fiant p̄t de iure precipitur
et si ordinarij in visitationibus suarum
dioceluz vel alijs reperiāt cōcuruz po-
puli ad aliquas imagines. cognouerint
q̄ in formatione sūmaria recepta. popu-
luz ampli⁹ ad dispositionez figure talis/
modi imaginis q̄ salua fide expediat in-
clinari. q̄ tūc imaginē tollāt et alias om-
nino p̄uideāt. ne idolatriā cōmittāt. Si
militet si hostia trāsformat in cruentay
carnē. seu in sanguinē apparentez occul-
retur penitus et omnino iuxta traditio-
nem iuris. nec populo quōlibz publice
tur seu ostendatur. ne seducatur et que-
suaris accusus populo prohibeatur.

CItem ad maiorem honorem sanctis-
sini sacramenti statuimus q̄ deinceps
ip̄m sanctissimuz sacramentuz nullate-
nus visibiliter in quibuscūqz montran-
tibus ponatur aut deferatur nisi in sanctis-
simo festo corporis christi cū suis octauis
et extra h̄mōi festa cū suis octauis semel
in anno in qualibz ciuitate aut opido.
seu prochia. vel ex singulari indulto or-
dinarij. aut alias pro vel alia necessitate
imminente. ex in dispositione rēpublicam
pregrauantē et tunc cū summa reueren-
tia atqz deuotione in p̄missis tū lauda-
bilibus cōsuetudinibus metropolitice
et cathedraliū ecclesiaz suffraganeoruz
eisdēz semp saluis.

CItem cū natura quotidie nouas deperat
edere formas et oia subiacent mu-
tationi reseruamus prouinciali synodo
proxima et sequenti liberā et absolutā
p̄tates superius statuta ordinata et per
nos p̄cepta emendādi corrigendi refor-
mādi et cōmutādi. prout iuxta maliciam
atqz qualitatez t̄pis et subditorum pro-
uincie Coloniē videbit̄ expedire.

Ceterū expresse p̄mittimus metropo-
litano et ordinarijs prouincie et dioces-

sum predictaruz ac vnicuiqz ordinario
beneficiū absolutionis a penis et censu-
ris quibuscūqz. tā in p̄missis huius san-
cte synodi q̄ alijs prouincialibus et sy-
nodalibus statutis. cōtrentis et cōprehē-
sis. exceptis apostolice sedi de iure reser-
uatis.

CItem volumus et mādamus q̄ p̄ or-
dinarios locorū infra menses oia sup̄seri-
pta p̄ dioceses singulorū publicetur. sta-
tuimusqz insup et declaram⁹. q̄ oia p̄di-
cta capitula cum suis penis ligent a t̄pe
publicatiōis prouincialiū infra duos mē-
ses immediate sequētes. atqz p̄ eos ad q̄s
spectat post publicationē in delinquen-
tes executioni demādata.

CItem in robur oim decernimus sup
his oportunas lras quas tam n̄ro q̄ re-
uerendissimi d̄ni archiepi sigillo volu-
mus cōmuniri.

Quocirca vestre fraternitati oia et
singula sic vt p̄mittit̄ facta statuta et or-
dinata insinuamus publicamus et noti-
ficamus p̄ p̄ntes. Datuz in ciuitate n̄ra
Coloniensi. n̄ro sub sigillo p̄ntibus ap-
penso. Anno domini. D. cccc. liij. die noi-
na. mensis Martij.

Explacunt statuta seu constitutiones
per reuerendissimum in christo patrem
ac dominum dominū Nicolauz de Cusa
presbyteruz cardinalem edita.